Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj

OLOF PALME: TAL TILL UTLANDSSVENSKAR JULDAGEN 1965 I RADION

Det finns idag nära 400 000 invandrare i Sverige. 150 000 av dessa har sen kriget blivit svenska medborgare. Invandrarna är alltså en stor och växande minoritet, av de människor som lever och arbetar här i landet. Den största gruppen av de kommer från våra nordiska grannländer, därnäst från Tyskland, dom baltiska staterna och Östeuropas länder. Alltfler börjar komma från Sydeuropa. På vår arbetsmarknad finns 5 000 italienare, 5 000 jugoslaver, 4 000 ungrare och 2 000 greker. Men även från Afrika, Sydamerika och Asien har människor sökt sig hit för arbete och studier. Samtidigt som invandringen ökar blir således alltfler nationaliteter, språkområden och kulturmiljöer representerade i det svenska samhället.

Deras motiv att söka sig till Sverige är starkt skiftande. Omedelbart före kriget och under kriget kom det invandrare från söder. De kom inte av fri vilja. De flydde från utrotningsläger och polisterror för att söka sig en fristad hos oss. Ibland möttes de av hån och ovilja. När en handfull judiska läkare från Österrike sökte arbete här i landet samlades studenter till massmöten för att protestera mot vad dom kallade rasfrämmande element.

Den officiella attityden var ofta ljum, men så föll nazismen och koncentrationslägren öppnades 14 000 judar kom till vårt land det året. Vid samma tid började det komma invandrare från Östeuropa. Inte heller de kom av fri vilja de flydde hit därför att de förmenades det värde, den värdighet som vi förkippar med ett fritt folkstyre. De har kommit och kommer från Estland, från Lettland och Litauen, från Polen och Tjeckoslovakien, från Österrike och från Ungern.

Andra har kommit från många olika väderstreck av helt andra skäl. De har inte flytt från förföljelse p.g.a. av politisk övertygelse eller religiös övertygelse, de har flytt från arbetslöshet och fattigdom. Liksom nöden i det gamla Fattigsverige drev emigranterna att forma en framtid på andra sidan havet, så har valet för dessa människor syns stå mellan social nöd och utvandring.

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj

För kort tid sen fann man en familj från Sydeuropa med 8 barn på en järnvägsstation i Västsverige. Deras besparingar hade räckt för en resa med enkel biljett till Sverige och nu visste dom inte vad dom skulle ta sig till. Det är en handling som speglar förtvivlan snarare än förväntan, men det är en social realitet som är eller borde vara oss nära.

Den största gruppen har emellertid kommit hit helt enkelt därför att Sverige syns kunna erbjuda de bättre utkomstmöjligheter än hemlandet. Vi har Europas största levnadsstandard. Vi har nått långt i utbyggandet av social trygghet. Vi har gott om arbetstillfällen. Därför har man sökt sig hit på kortare eller längre tid. Det är en motsvarighet över gränserna till den väldiga folkvandring inom gränserna som sedan decenier pågått i Sverige.

Utlänning-invandrare det är alltså inget entydigt ord. Det täcker 100 000-tals enskilda människoöden men bjärt skiftande bakgrund och förutsättningar. Några - dess bättre få - i behov av vårt medlidande, men alla är i behov av vår förståelse. De har rätt att kräva förståelse, intresse och uppskattning. Det som förenar dessa människor är att de kommit som främlingar till Sverige för att här söka skapa sig en tillvaro.

För oss är detta en alldeles ny situation. Sverige har varit ett land från vilket människor sökt sig bort till främmande land. Nu söker sig människor från främmande länder hit till oss. Och vi är ovana vid minoriteter. Ovana att ta hänsyn till de som är annorlunda, därför blir vi lätt tafatta och trubbiga,både som samhälle och som enskilda individer. Och vi har väl ännu inte satt oss in i den nya situation som uppstått när invandrarna blivit en stor och växande folkgrupp av allt större betydelse för det svenska samhället.

Man kan med fog peka på ljusa drag i utveckingen. En snabbt ökande tillströmning av invandrare har kunnat fogats in i svensk arbetsmarknad och svenskt samhällsliv. Många av dom har funnit sig väl till rätta. Invandrarna har gjort utomordentligt betydelsefulla insatser i den svenska samhällsutvecklingen på många olika sätt.

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj

För det kan vi känna både tacksamhet och beundran. Vi inser vandrarnas självklara anspråk att få sina rättigheter tillgodosedda i det svenska samhället och vi vill gärna att de skall ha anledning att känna sig välkomna.

Men det är om problemen vi skall tala. Problem och svårigheter har naturligtvis följt i invandringens spår. Det finns oerhört mycket som samhället kan göra för att underlätta invandrarnas situation. Konkreta åtgärder kan förstärka känslan av samhörighet och ömsesidig respekt. Därom skall jag inte tala idag. Avgörande för om samhällets åtgärder skall få avsedd verkan är emellertid de enskilda människornas attityder till invandrarna. Demokratin är fast förankrad här i landet. Vi respekterar de grundläggande fri och rättigheterna. Grumliga rasteorier har aldrig vunnit fotfäste. Vi betraktar oss gärna som fördomsfria och toleranta, men så enkelt är det ändock inte.

Fördomen behöver inte förankras i någon vederstygglig teori. Den har ett mycket enklarare utsprung. Fördomen har alltid sin rot i vandragslivet. Den gror på arbetsplatsen, i grannkvarteret. Den ger utlopp för egna misslyckanden och besvikelser. Den är framförallt ett uttryck för okunnighet och rädsla. Okunnighet om andra människors särart. Rädsla för att förlora en position, ett socialt prevelegium, en förhandsrätt.

En människas hudfärg, ras, språk och födelseort har ingenting med männskliga kvaliteer att göra. Att gradera människor med sådan måttstock står i bjärt kontrast till människors lika värde, men den är skamligt enkel att ta till för den som känner sig underlägsen på arbetsplatsen, i sällskapslivet, i konkurransen om flickan eller pojken. Därför ligger fördomen alltid på lur även i ett upplyst samhälle. Den kan blossa ut i ett stickord, en obetänksam replik, en nedlighet i det lilla. Kanske menar den som handlar inte så illa men för den som träffas kan det riva upp sår som aldrig läks.

De flesta av oss människor har behov av att hävda oss gentemot andra och då står fördomen mot en avvikande, utlänningen, främlingen till förfogande, som en sista skans.

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj

Den största svårigheten för invandrarna tror jag emellertid ligger på ett annat plan. Invandrare i Sverige lever ofta i ensamhet och isolering, i en känsla att stå utanför den svenska gemenskapen. De söker kontakt, men möter likgiltighet. Det beror nog sällan på ond vilja, snarare är det en fråga om blyghet inför det som ter sig främmande, okunnighet om känslor och attityder, mest av allt kanske bekvämlighet. Här kan man skönja en motsättning i våra attityder. Det finns här i landet glädjande nog ett växande intresse och ett växande engagemang för skeendet ute i världen, framförallt gäller det unga människor. Vi antar med rätta resolutioner och manifest mot rasförtryck i Sydafrika och Rhodesia, men afrikanska studenter i Sverige kan sitta om kvällarna i trista uthyrningsrum, därför att dom inte har någon att tala med och misslyckas i sina studier, därför att ingen har tid att ge dom ett handtag i en för dem ovan situation.

Med avsky och beklämning följer vi från länsstolen framför TV-apparaten hur ute i världen människor förföljs, minoriteter förtrycks, folkgrupper står i harnesk mot varandra, men hur många av oss tar konsekvensen att ta kontakt med grannen två trappor ned med ett namn som är svårt att uttala och ett uttal som är lite svårt att förstå? Hur många av oss griper in med en hjälpande hand när de ser husmodern i en invandrarfamilj stå rådvill i snabbsköpsbutiken, osäker om varor och priser, rädd att inte kunna göra sig förstådd. Kanske är det lättare för oss människor att känna indignation inför den stora orättfärdigheten ute i världen, än att angagera oss i det lilla problemet i nästa kvarter. Internationalism som ideal och princip är en sak. Internationalism i vår vardag är en annan. Men det är i vardagen vi kan visa om idealen är en levande verklighet.

Alla invandrare som kommer hit möter svårigheter, ofrånkomliga och betungande. De har brutit upp och måste känna saknad. Även om de får en god materiell försörjning är det mycket som är nytt och främmande, språket, sedvänjor, ny miljö och nya människor. Till det nya måste de försöka anpassa sig,och vi har naturligtvis rätt att ställa krav på att dom följer de spelregler som gäller i det svenska samhället och på den svenska arbetsmarknaden. Men kravet på anpassning får aldrig drivas så långt att det innebär att invandrarna skall bli precis som vi. De kommer alltid att förbli

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj

präglade av sin miljö och sitt ursprung. De flesta av dom kommer alltid att försöka värna om sin egenart, samtidigt som de söker delaktighet i den gemensamskap som vi byggt upp här i landet. De kommer att vara annorlunda svenskar. Är nu detta för stora pretantioner?

Låt mig dra en enkel parallell. På juldagens kvällar under tidigare år brukade en representant för det svenska samhället hålla ett anförande riktat till svenskar i utlandet. Den största grupp som utvandrat från Sverige är svenskamerikanerna. Varje år har man brukat ge uttryck för stolthet över att de har blivit goda amerikaner. Stolthet över det bidrag de kunnat ge till att skapa det moderna Amerika. Samtidigt har man uttryckt sin glädje över att de svenska utvandrarna har kunnat bevara något av sin särart, att de håller kontakt sinsemellan och kontakt med det gamla hemlandet. Märkvärdigare än så är det inte. Den vilja till kontakt och samhörighet med det gamla landet som vi högt uppskattar hos svenskar som utvandrat från Sverige, måste vi i varje fall förstå och respektera hos de invandrare som kommit till oss. Men kanske mer än så. Det är inte bara fråga om att låta invandrarna behålla det som de upplever som värdefullt i sin kulturmiljö. De tillför oss värden som kan berika. Ett öppet samhälle har råd att stödja de särpräglade som en frihet för enskilda människor men också som en vital stimulans i en kulturmiljö där mångfald ger styrka.

Därmed förs frågan om invandrarna i Sverige ut i ett vidare perspektiv, Sverige har sedan länge varit ett mycket enhetligt land. Vi har saknat minoritetsproblem.Språket och religionen har inte som i många andra länder byggt murar mellan människorna. Det har varit en fördel när vi försökt bygga ett samhälle på samverkans och solidaritetens grund. Men verkligheten förändras. Vi blir mer och mer beroende av kontakt och impulser över gränserna. Vi kan inte bygga murar mot omvärlden, murar som betyder isolering och tillbakagång. Utvecklingen för människorna närmare och närmare varandra i en kontakt som betyder stimulans, men också nötning och svårigheter. Internationalismen får inte endast vara en känsla på distans. Den blir alltmer en del av vår vardag. Invandrarna i Sverige kan på sätt och vis sägas förebåda en ny tid.

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj

De vill bli en del av vår gemenskap och vi måste i vår tur söka oss ut i en vidare gemenskap över gränserna. Världen kommer in till oss och vi måste komma ut i världen. Den framtid vi kan skönja kommer att föra med sej mycket av påfrestningar och svårigheter, när vi svenskar skall anpassa oss till en förändrad verklighet. Men skall vi kunna överleva måste vi lära oss att leva tillsammans med andra.

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj

Regi: Ragnar Falck.
Personer: Vigg — Kjell Jönsson; Hans mor — Birgitta Valberg; Julvätten — Olle Hilding; Ormen — Karl-Erik Flens; Två tomtar — Petter Falck och Stefan Bohman.
(Inspelning från 1964.)

13.30 **LÅTAR FRÅN ENVIKEN**
spelade av Nils Agenmark, Hans Börtas, Gösta Bäckström och Påhl Oile.

13.45 **FARBROR SVEN & CO.**
Se sid. 57.

14.20 **EFTERMIDDAGSKONSERT**
med Radioorkestern.
Dir.: Sergiu Celibidache.
1. Giovanni Gabrieli: Sonata pian e forte.
2. Claude Debussy: Havet, tre symfoniska skisser. På havet från gryning till middagstid. — Vågornas lek. — Dialog mellan vinden och havet. Se sid. 26.

15.00 **NYHETER.**

15.05 **VID ISKANTEN**
med Nils Linnman.

15.30 **JULREFRÄNGEN.**
Hasse Tellemars melodialbum med Lily Berglund, Per Lindqvist, Papegojorna och Gastarna.
(Repris från gårdagens P1.)

16.00 **BYGGE, BYGGNADSKONST OCH KONST.**
Ur professor Elias Cornells med radiogosskörerna i Sverige, Norge och Danmark.

16.45 **MAMSELL FREDRIKA.**
Annika Tretow läser en berättelse av Selma Lagerlöf.

17.00 **NYHETER. SJÖRAPPORT.**

17.10 **BALTISK GUDSTJÄNST**
från S:t Jacobs kyrka.
Predikan av teol. lic. Leons Cuibe.
Julhälsningar: Ärkebiskop Johannes Oskar Lauri på estniska. Prosten Janis Terins på lettiska. Vid altaret: prosten Oskars Sagarnis och kyrkoherde Konrad Veem. Psalmer ur Sv. Psalmboken: 63:1—4; 51:1—3; 53:1—3. Estniska barn och kyrkokören: Julsång (Aleksander Läte); Ett barn är fött (Riho Päts); Julklockor (Armas Maasalo). Lettiska kören: Bön (Andris Vitolins). Organist: Priit Ardna. Körledare: Harri Kiisk och professor Arvids Noritis. Se sid. 27.

18.00 **TRE JULHYMNER AV GAMLA MÄSTARE.**
Radiokören och en instrumentalensemble.
Dir.: Eric Ericson.
1. Jan P. Sweelinck: Hodie Christus natus est.
2. Samuel Scheidt: Nun komm der Heiden Heiland.

18.20 **MEDDELANDEN.**

18.25 **VÄDERLEK.**

18.30 **NYHETER.**

18.35 **VI OCH UTLÄNNINGARNA.**
Statsrådet Olof Palme.

18.50 **BUSK MARGIT JONSSON SJUNGER**
tre sånger av Wilhelm Peterson-Berger.
Vid flygeln: Wilhelm Freund.
1. Mumla, tumla, humla (V. von Heidenstam).
2. Längtan heter min arvedel (E. A. Karlfeldt).
3. Askåkerspolska (E. A. Karlfeldt).

19.00 **VÅRA JULFAVORITER.**
Pensionärsträff med Gnesta-Kalle, en mentometer, musikanter, artister och gammaldags melodier.
(Sänds även i P2 i morgon kl. 10.00.)

19.45 Radioteater:
ETT JULMINNE
av Truman Capote.
Översättning: Birgitta Hammar och Leif Zern.
Radioarrangemang: Hans-Peter Breuer.
Regi: Karin Ekelund.
Personer: Berättaren — Jan-Olof Strandberg; Kvinnan — Sif Ruud; Buddy — Gun Arvidsson; Tre släktingar — Margit Teimar, Hugo Ramsten och Gunnel Kyhle; Mrs — Lars-Göran Carlsson; Miss Winston — Anita Wa; Mr Haha Jones — Toivo Pawlo.
En föräldralös sjuårings lyckliga barndomsår tillsammans med en originell gammal dam smälter sam man med minnet av julen oc julförberedelserna. En äkta Capotehistoria om två människors annorlunda värld i en borgerlig amerikansk stad. Musiken har komponerats av Bengt-Arne Wallin. Se även sid. 27

20.20 **BANJOBANDET**
med Hasse Tellemar och Gastarna.

20.40 **DE GAMLA DAMERNA.**
Samtal förmedlade av Maud Reuterswärd.
(Sänds även den 29/12 kl. 13.20 i P1.)

21.20 **FELIX MENDELSSOHN.**
Violinkonsert e-moll op. 64
Allegro molto appassionato — Andante — Allegro molto vivace.
Solist: Shmuel Ashkenasi.
Radioorkestern.
Dir.: Sixten Ehrling.

21.50 **VÄDERLEK.**

22.00 **NYHETER.**

22.05 **MELODIRADON.**

1.00—6.45 **NATTRADION.**

15.10 **MELODIRADION.**

15.30 **ETT LITET RÖTT PAKET.**

15.40 **MELODIRADION.**

16.00 **ETT LITET RÖTT PAKET.**

16.10 **MELODIRADION.**

16.20 **ETT LITET RÖTT PAKET.**

16.30 **MELODIRADION.**

16.40 **ETT LITET RÖTT PAKET.**

16.50 **MELODIRADION.**

17.30 **ETT LITET RÖTT PAKET.**
Slutsändning från de tre radiotomtarna.

18.15 **LÖPSEDELN.**

18.20 **MEDDELANDEN.**

18.25 **VÄDERLEK.**
18.30 **NYHETER.**
18.35 **BÉLA BARTÓK.**
Divertimento för strykorkester (1939).
Allegro non troppo. — Molto adagio. — Allegro assai.
BBC:s symfoniorkester.
Dirigent: Antal Dorati.
(Mercury MG 50416.)

19.00 **HUGO DISTLERS JULBERÄTTELSE**
för soloröster och kör.
Evangelisten — Christer Solén, tenor; Ängeln — Dorrit Kleimert, sopran; Maria — Berit Hallqvist, sopran; Elisabet — Britta Sundberg, sopran; Herodes — Hugo Ramsten, bas; Simeon — Jerker Arvidsson, baryton.
Kammarkören.
Dirigent: Eric Ericson.
Textläsning: Lars Arwén.
Se sid. 26.

20.00 **VIKINGAFÄRDER TILL VINLAND.**
Hans Furuhagen och Hans Villius samtalar kring ett historiskt problem.

20.30 **BIRGIT NILSSON**
sjunger tillsammans med Erik Saedén och Radioork.
Dir.: Berislav Klobucar.
1. Giuseppe Verdi: Sömngångarscenen ur "Macbeth".
2. Richard Strauss: Mötet med Orestes ur "Elektra".
Mellan operascenerna intervjuas Birgit Nilsson av Valter Valentin.
(Samsändning med TV.)
Se sid. 12.

21.20 **ENSAM MED JULEN.**
Meditation av Karin Thelander.

21.40 **VAR HÄLSAD, SKÖNA MORGONSTUND.**
Rolf Stenholm spelar Max Regers fantasi över den kända koralen.
Från Delsbo kyrka.

22.05 **VID DAGENS SLUT.**
Kvällsandakt.

22.10—24.00 **STEN FRYKBERG**
önskar klassiker alldeles själv. Se sid. 34.

REGIONALRADIONS PROGRAM ÅTERFINNES PÅ SID. 53.

Musiksidan: Erik Johnsson.
(Sänds även på måndag kl. 14.30 i P1.)

21.00—21.30 **EN ROLIG HALVTIMME**
bland skivor och arkivband.

I år bryts en drygt 30-årig jultradition i radio. Talet till utlandssvenskarna kommer inte att sändas i år. I stället kommer nyblivne kommunikationsministern **Olof Palme** att tala om "Vi och utlänningarna" på Juldagen i P1 18.35. Han kommer att ta upp problematiken kring inflyttade utlänningar i vårt land. Frågan är ju särskilt aktuell nu i och med den senaste tidens jugoslaviska flyktingström. Palme har ägnat ett speciellt intresse åt de här frågorna.

Det första talet till utlandssvenskarna sändes 1934. Då talade Tor Andrée. 1935 Fredrik Böök, 1936 inget tal, 1937 Anders Österling, 1938 prins Wilhelm, 1939 en rapsodi av Knut Hagberg, 1940 Gösta Bagge, 1941 Per Albin Hansson, 1942 Erling Eidem, 1943 inget tal, 1944 Gustaf Hellström, 1945 Folke Bernadotte, 1946 Tage Erlander, 1947 Axel Gjöres, 1948 Einar Löfstedt, 1949 Elof Ehnmark, 1950 Yngve Brilioth, 1951 kungen, 1952 Thorwald Bergquist, 1953 Erik Nylander, 1954 Gunnar Heckscher, 1955 prins Bertil, 1956 och 1957 kungen, 1958 Tage Erlander, 1959 Hans W:son Ahlmann, 1960 kungen, 1961 Alva Myrdal, 1962 Gunnar Hägglöf, 1963 Torsten Nilsson och 1964 kungen.